

Poznań 28 listopad 2025

Recenzja rozprawy doktorskiej Pani magister Anny Setkowicz-Ryski pod tytułem: “Post-editing of machine translation output in the training of legal translators. Comparing translation processes and products before and after a period of post-editing tasks”

napisanej pod kierunkiem Profesora dr hab. Łukasza Boguckiego i złożonej w Szkole Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Łódzkiego.

Przedłożona do recenzji rozprawa składa się łącznie z dziewięciu rozdziałów, w tym z czterech rozdziałów teoretycznych liczących 157 stron tekstu nasyconego informacjami o wysokim stopniu szczegółowości oraz czterech rozdziałów poświęconych opisaniu przeprowadzonego badania empirycznego i krótkiego 5 stronicowego rozdziału zawierającego podsumowanie odpowiedzi na pytania badawcze i wnioski. Autorka załącza również ankietę przygotowaną do celów badania i obszerną liczącą 41 stron bibliografię. Łącznie rozprawa liczy aż 401 stron.

Cel badawczy rozprawy to sprawdzenie empiryczne, czy ćwiczenia z postedycji wykonanych maszynowo tłumaczeń klauzuli umownych (*boilerplates*) mogą przyczynić się do wzrostu kompetencji studentów uczestników kursu dedykowanego tłumaczeniom umów należących do rejestru tekstów prawnych. Doktorantka realizuje powyższy cel przedstawiając podstawy teoretyczne i opisując badanie porównujące proces i produkt tłumaczenia klauzuli umownych przed i po okresie ćwiczeń z postedycji, zakładając, że analiza porównawcza pozwoli na ocenę przydatności ćwiczeń z postedycji w rozwoju kompetencji tłumacza tekstów prawnych. Poniżej omawiam poszczególne rozdziały rozprawy.

Rozprawa rozpoczyna się od wstępu, którego treść jest właściwie rodzajem *Acknowledgements*, ponieważ nie informuje o samej pracy, ale przedstawia sylwetkę Autorki, jej motywację i podziękowania dla wszystkich którzy przyczynili się do powstania rozprawy.

Rozdział pierwszy: „Translation – revision – post-editing” przedstawia definicje pojęć kluczowych dla rozprawy. Omawia również krytyczny stosunek tłumaczy do postedycji oraz porównuje kompetencje potrzebne do wykonywania tłumaczeń i postedycji, dostępne modele kompetencji, oraz wymogi sprecyzowane w normie ISO 17100:2015 dedykowanej usługom tłumaczeniowym. Ciekawym elementem rozdziału jest próba oceny przydatności opisywanych składników kompetencji dla praktyki tłumaczeniowej z punktu widzenia pracodawców w oparciu o badanie ankietowe przeprowadzone przez Anne Lafeber (2012) wśród 300 tłumaczy i redaktorów tekstu zatrudnionych w międzynarodowych organizacjach (ONZ, UE). Autorka

powraca do porównania kompetencji tłumacza, redaktora przetłumaczonego tekstu i postedytora tłumaczeń maszynowych i wskazuje na podobieństwa i różnice. Następnie referuje dyskusję pomiędzy kompetencjami tłumacza (*translation competence*) i postrzeganiem kompetencji jako wiedzy eksperckiej (*translation expertise*). Rozdział zawiera solidny przegląd literatury. Brak mi jednak wstępu, który wskazałby na kluczowe znaczenie omawianej treści dla realizacji celu rozprawy i podsumowania, w którym Autorka mogłaby wyciągnąć wnioski z przedstawionej dyskusji i podkreślić swoje podejście do konceptualizacji kompetencji potrzebnych do tłumaczenia, redakcji/korekty i postedykcji.

Rozdział drugi wprowadza czytelnika w drugi kluczowy obszar tłumaczeń prawnych i prawniczych (*legal translation*). Autorka rozpoczyna od definicji, omawia powiązania między prawem porównawczym a tłumaczeniem prawniczym i przedstawia próby klasyfikacji tłumaczeń prawniczych jako tłumaczeń technicznych/specjalistycznych. Omawia miejsce tłumaczeń maszynowych w kontekście tłumaczeń tekstów prawniczych. Porównuje język prawniczy z językiem prawa (*legal language versus language of law*), styl *legalese* i tendencje do stosowania języka prostego (*plain language*) oraz cechy tekstów typowe dla dyskursu prawniczego. Ważny z punktu widzenia rozprawy jest podrozdział porównujący systemy prawa zwyczajowego i prawa opartego na kodeksie cywilnym. Bardzo ciekawy jest opis sposobów poszukiwania wszechstronnej wiedzy w pracy tłumacza tekstów prawniczych. Dobrze poprowadzona dyskusja błędów w przekładzie wykonanym przez człowieka i maszynę z uwzględnieniem ich potencjalnych wielorakich konsekwencji pokazuje umiejętności analizy źródeł i syntezy, które to pozwalają Doktorantce przedstawić raport z obecnego stanu wiedzy opartej na badaniach naukowych. Tytuł podrozdziału: 2.5.4 *Translator's research* jest dla mnie dwuznaczny – w literaturze przedmiotu raczej mówimy o *use of external resources* bądź *information behaviour*. Wydzwięk rozdziału to zademonstrowanie wyzwań, przed którymi staje tłumacz tekstów prawniczych. Podobnie jak w rozdziale pierwszym wskazane byłoby podsumowanie i przejście do tematyki rozdziału trzeciego.

Rozdział trzeci powraca do dyskusji rozpoczętej w rozdziale pierwszym dotyczącej kompetencji tłumaczeniowych w odniesieniu do tłumacza tekstów prawniczych. Autorka omawia dostępne modele kompetencji tłumacza tekstów prawniczych. Ciekawym rozwiązaniem jest wykonana przez Autorkę próba powiązania wiedzy i umiejętności wykazanych w omawianych modelach ze spodziewanymi zachowaniami tłumacza w trakcie procesu tłumaczenia i rezultatami tych zachowań widocznymi w produkcie (*Table 3-2. Common elements of legal translation competence models and the potential corresponding signs of expertise in legal translation (own compilation)*). Interesująca jest również sekcja na temat edukacji przyszłych tłumaczy prawniczych. Sekcja na temat roli błędów, negatywnego stosunku do roli błędów w procesie edukacji, postrzegania braku poprawności językowej jako równoznacznego z brakiem kompetencji jest interesująca w obecnej dyskusji nad pedagogiką kształcenia tłumaczy. Zwrócenie uwagi na stworzenie bezpiecznej przestrzeni, w której uczący się nie boi się popełniać błędów jest wartościowe, jak i wskazanie na konieczność przesunięcia uwagi z zapobiegania błędom na radzenie sobie z popełnianymi błędami. W tej sekcji Autorka dzieli się swoimi doświadczeniami z wykorzystaniem MT jako źródła błędnych tłumaczeń. Podobnie w sekcji na temat oceniania, Autorka dzieli się refleksją na temat swojego początkowego sposobu oceniania tłumaczeń (*error hunter*) i ewolucji podejścia w kierunku

feedbacku wspierającego rozwój (*assessment as feedback*). Czytając rozdział trzeci miałam wrażenie, że jego objętość można by zmniejszyć odsyłając czytelnika do już wcześniej omówionych treści (np. znajomość terminologii, problemy ekwiwalencji, cechy tekstów prawniczych).

Rozdział czwarty skupia się na umowach jako specjalistycznych tekstach prawniczych i wyzwaniach związanych z tłumaczeniem umów. Autorka niezwykle szczegółowo omawia cechy i strukturę umowy, styl językowy, rodzaje umów cywilno-prawnych, wykładniki modalności (*exponents of modality*), terminologię i frazeologię oraz konieczność zachowania niejednoznaczności przekazu. Następnie przechodzi do standardowych klauzuli umownych (4.3 *Boilerplate clauses*), kluczowych dla przeprowadzonego badania. Rozdział czwarty jest dobrym wstępem teoretycznym do każdego kursu tłumaczeń umów dla tłumaczy w parze językowej polski-angielski.

Reasumując, część teoretyczna (157 stron) napisana jest rzetelnie z należyтыми odniesieniami do licznych źródeł. Pod względem zawartości informacyjnej i poziomu szczegółu stanowi wyzwanie dla czytelnika. Zaleciłabym zadbanie o większą spójność rozdziałów, częstsze odniesienia do już omówionych treści i powiązanie omawianych treści z ich znaczeniem dla całości rozprawy. Wszak celem podstaw teoretycznych jest przygotowanie czytelnika do przeprowadzonego dla celów rozprawy badania.

Poniżej odniosę się do części empirycznej składającej się z rozdziału 5, 6, 7, 8. Moje refleksje z lektury przyjmują formę krytycznego dialogu badacza z treścią Autorki.

Rozdział piąty

Autorka jasno precyzuje cel badania opisanego w rozprawie. Jest nim sprawdzenie czy w wyniku interwencji pedagogicznej polegającej na wykonywaniu postedycji przez badanych/uczestników kursu tłumaczenia umów doszło do zmian (rozwoju) kompetencji tłumacza tekstów prawniczych. Dowodów na zmianę w kompetencjach Autorka poszukuje porównując tłumaczenie wykonane przez uczestników kursu przed interwencją i po interwencji pod względem jakości produktu i przebiegu procesu decyzyjnego, w wyniku którego powstały oba tłumaczenia. Jakość tłumaczeń jest mierzona za pomocą oceny przekładu 25 wyrażen charakterystycznych dla języka prawniczego wyselekcjonowanych przez Autorkę z tekstów klauzuli umownych (*the PIE method*) liczących ok. 400 wyrazów. Proces jest zarejestrowany za pomocą programu Inputlog (*keylogging*) i za pomocą nagrań aktywności na ekranie komputera (*screen capture*) – przy czym zmiany w procesie są połączone tym razem z oceną całościową obu tłumaczeń. Kolejnym źródłem informacji o przydatności ćwiczeń z postedycji umów jest ankieta przeprowadzona wśród uczestników kursu.

Autorka formułuje 6 pytań badawczych – dwa pierwsze dotyczą oceny produktu przed i po interwencji, przy czym Autorka pyta również o związki ewentualnych zmian w jakości z cechami wykonującego tłumaczenia takimi jak wykształcenie, również prawnicze i doświadczenie tłumaczeniowe. Pytanie 3 dotyczy przebiegu procesu z uwzględnieniem czasu na wykonanie tłumaczenia, korzystania ze źródeł, długości ciągiem pisanych wyrazów i auto-korekty. Pytanie 4 pyta o to czy zmiany w procesie doprowadziły do lepszej jakości tłumaczenia

wykonanego po interwencji – tym razem ocena całościowa wykonana przez Autorkę i innego tłumacza przysięgłego oraz dwóch prawników (s. 158). Zgodnie z informacją na s. 163 domyślam się, że oceny wykonano „using translationQ platform (van Egdom, 2020)”. Jednak na stronie 164 pojawia się informacja, która prezentuje inną wersję oceny całościowej – „Although the results of the assessment in translationQ are not presented here, my own judgement could also be compared to those of the other three assessors from Preludium project, whose comments or feedback were sometimes eye-opening. It was particularly important to learn the perspective of lawyers as potential recipients of such translations”. Czytelnik odczuwa brak jednoznacznych informacji dotyczących oceny tłumaczenia. Pytania 5 i 6 dotyczą odpowiedzi pozyskanych poprzez ankietę, które badają stosunek respondentów do postedycji (PE), a w szczególności do szacowania wysiłku kognitywnego PE w porównaniu z tłumaczeniem, przydatności PE w nauczaniu tłumaczeń prawniczych i chęci stosowania PE w przyszłości. Pytanie 6 pyta o związki postrzegania PE z takimi cechami ankietowanych jak styl pracy, wykształcenie i doświadczenie tłumaczeniowe. Nie sama liczba pytań, ale ich poziom szczegółowości świadczy o niezwykle ambitnych rozmiarach przedsięwzięcia (wiele zmiennych), które ma dostarczyć dowodów empirycznych na przydatność interwencji w postaci ćwiczeń z postedycji dla wzrostu kompetencji tłumacza umów.

Niestety, Autorka opisuje przeprowadzoną interwencję w bardzo ogólny sposób – dowiadujemy się, że w odstępie 4-8 tygodni uczestnicy kursu, właściwie dwóch różnych kursów wykonali postedycję trzech zestawów klauzuli umownych (*boilerplate*) od najbardziej podobnych do klauzuli w umowach polskich opartych na kodeksie cywilnym do najbardziej specyficznych dla umów na prawie zwyczajowym. Brak natomiast szczegółowych informacji o instrukcji, tekstach źródłowych, rodzaju tłumaczenia maszynowego, które zostało wykorzystane do celów postedycji. Mowa o dwóch wersjach MT w większości przypadków, do wyboru – dlaczego? Jak wpłynęło to na ewaluację tekstów docelowych? Jaki feedback studenci otrzymali po przeprowadzającej interwencji - nie udostępnienie tych informacji jest dla mnie zupełnie niezrozumiałe, nie wspominając o trudnościach dla badacza, który chciałby dokonać replikacji badania. Autorka przeprowadza badanie w działaniu (*action research*), ale działanie, którego efekty planuje zmierzyć stosując wiele metod i analiz ilościowych i jakościowych jest opisane w sposób skrótowy na stronie 162. Na stronie 163, przy opisie metody ewaluacji tłumaczeń (*the PIE method*), mimochodem dowiadujemy się, że „the trainees received quite detailed and fairly quick feedback indicating errors, areas for improvement and good solutions”. Na stronie 181 natomiast dowiadujemy się, że tylko jedna grupa badanych (MA) miała zajęcia on-site, a pozostałe on-line. Na stronie 219 w podsumowaniu ewaluacji tłumaczeń w zadaniu 1 i 2 w istocie dowiadujemy się, że teksty wykorzystane do ćwiczeń postedycji mogły mieć związek z wynikami. Dopiero na stronie 301 dowiadujemy się również, że nie dla wszystkich uczestników badania język polski, na który wykonywane były tłumaczenia był językiem ojczystym. To stopniowe ujawnianie informacji o przeprowadzonej interwencji pedagogicznej i uczestnikach badania w rzeczy samej buduje napięcie narracji, ale tworzy poczucie nieuporządkowania, metodologicznie nie służy zrozumieniu decyzji Badaczki i może wywołać wątpliwości co do należytej rzetelności zebranych danych.

Autorka opisuje swoje decyzje dotyczące procedury zbierania danych i chęci zapewnienia trafności ekologicznej (*ecological validity*) poprzez wykonanie tłumaczeń na własnym

komputerze uczestnika i we własnym czasie oraz z nieograniczonym dostępem do narzędzi internetowych w tym GEnAI. To szlachetny cel, niestety w badaniach empirycznych oznacza to brak kontroli nad wykonywanym zadaniem i czynnikami zewnętrznymi, które mogą wpłynąć i na proces tłumaczenia i na jakość produktu, a w wielu przypadkach doprowadzić do utraty danych, o czym przekonała się sama Autorka badania. Kolejnym problemem natury etycznej jest kreowanie niepotrzebnego stresu kiedy narzędzia zbierania danych, które mają być nieintruzywne dla samego procesu przestają działać w trakcie wykonywania zadania eksperymentalnego – Autorka opisuje takie przypadki na stronie 168. Szczery opis problemów związanych ze zbieraniem danych przez samych uczestników, jak i opis trudności z darmowymi programami rejestracji ekranu nasuwa pytanie, czy rzeczywiście dodanie stresu wykonującym zadanie badawcze w warunkach domowych nadal ma większą ekologię.

Nie rozumiem dlaczego w badaniu właściwym wykonujący tłumaczenie tekstów eksperymentalnych nie otrzymali instrukcji (*translation brief*) – wyjaśnienie, że tak jest w przypadku tłumaczy zawodowych nie jest dla mnie argumentem. Fakt, iż wykonujący zadanie nie pytali o cel tłumaczenia wskazuje na zaufanie wobec nauczyciela i przekonanie, że ćwiczenia są symulacją rzeczywistych zleceń. Nadal nie jest to dobra praktyka pedagogiczna, zwłaszcza w przypadku tak dużej różnorodności w grupie badanych.

Sekcja 5.4 „Process analysis” zawiera również historię i krytyczną ocenę metod badawczych w badaniu procesu (TPR). Czy jest to konieczne w sytuacji kiedy Autorka stosuje konkretne metody? Fragment o stosowaniu okulografii: „This method requires the use of advanced equipment – eye-trackers – which record gaze data: fixations and saccades (eye movements), which are premised to be “an indication of what the viewer is processing” (eye-mind assumption) and what information they are *not* processing (perceptual span)” jest intrygujący. Szkoda, że Autorka poświęca mało uwagi Inputlogowi, który wybiera do zapisu procesu. Dziwi również skąpy opis „Task Segment Framework - Muñoz Martín & Apfelthaler, 2021”, który wybiera do analizy danych zwłaszcza, że jest to nowatorska metoda analizy danych procesowych zebranych w Inputlogu. Drugie ważne narzędzie, Flashback Express do zapisu aktywności na ekranie komputera, jest opisane pośrednio poprzez dyskusję w sekcji 5.4.2 „Screen recording and translation research i 5.4.3 Problem awareness and problem solving”.

Jeśli chodzi o anonimową ankietę, nie jest jasne, czy respondentom przypisano kod, co pozwoliłoby na powiązanie wyników ankiety z danymi o produkcie i procesie, czy wyniki z ankiet są zupełnie niezależne od tychże danych. Dopiero przy omówieniu ankiety jako narzędzia dowiadujemy się, że Autorka przeprowadziła badanie pilotażowe: „But since in all my courses I am careful not to position myself as someone who has all the right answers and the pilot studies were promising in that trainees communicated interesting and original thoughts (Setkowicz-Ryska, 2022d), I decided that to conduct the survey despite the risks.” Informacja o badaniu pilotażowym powinna być jasno zakomunikowana przy opisie struktury badania. Nie wiemy też, czy Autorka zrobiła pilotaż procedury tłumaczeń tekstów eksperymentalnych. Jeśli nie, brak przetestowania procedury może wyjaśnić tak dużą utratę danych procesowych.

Rozdział szósty

Jestem pełna podziwu dla wysiłku włożonego w ocenę jakości przekładu wybranych 25 elementów (*the PIE method*), które ilustrują manifestacje różnych rodzajów wyzwań dla tłumacza tekstów prawniczych. Autorka przedstawia dane surowe/ilościowe dla każdego uczestnika. Brak statystycznie istotnych różnic pomiędzy trzema grupami badanych może mieć różne przyczyny – ANOVA jako test statystyczny może nie uchwycić różnic pomiędzy tak małymi grupami. Następnie wykonuje próbę powiązania wyników z cechami uczestnika – wiedza prawnicza i doświadczenie tłumaczeniowe. Bardzo szczegółowa analiza porównawcza – ilościowa i jakościowa - rozwiązań w zadaniu 1 i zadaniu 2 w każdej z pięciu kategorii wybranych elementów może być ciekawa dla uczących tłumaczeń prawniczych. Dobrze, że po tak szczegółowych analizach Autorka podsumowuje wyniki i wyciąga wnioski, a brak widocznej poprawy motywuje krótkim okresem pomiędzy porównywanymi zadaniami. Autorka stwierdza, że analiza produktu nie pokazała jednoznacznych wyników świadczących o wpływie ćwiczeń PE na wzrost kompetencji tłumaczy uczestniczących w kursie i przechodzi do analizy procesu w nadziei na znalezienie dalszych dowodów empirycznych. Rozdział szósty zdecydowanie oceniam pozytywnie.

Rozdział siódmy

To analiza procesów tłumaczenia tekstów (*boilerplates*) uchwyconych za pomocą Inputloga i programu do zapisu aktywności na ekranie komputera. Autorka na wstępie ostrzega, że niewielu uczestników zapisało proces z różnych względów – głównie technicznych. Dodaje również informację na s. 223 o dodatkowych źródłach danych procesowych, o których nie pamiętam, aby wspomniała w rozdziale 5 opisującym badanie: „Certain information about processes was gathered from interviews or written descriptions, though obviously not as rich as from recordings.” Dopiero na stronie 238 dowiadujemy się ile zestawów danych tak naprawdę poddano analizie: „5 sets of keystroke logs and screen recordings, 7 sets of screen recordings alone”. Jak sama Autorka pisze, rozdział rozpoczyna się od ogólnych konkluzji z analizy procesu, które niestety pośrednio uprzedzają czytelnika o potencjalnym problemie z rzetelnością danych – czas nie zawsze mierzony, w niektórych przypadkach to jest czas deklarowany przez uczestnika. Brakuje mi umotywowania kategorii wybranych do porównania procesów w zadaniu tłumaczenia tekstów 1 i 2 w odniesieniu do zebranych danych. Autorka omawia różne aspekty procesu w podrozdziale General Observations – pięć kategorii (Translation environment and process; Knowledge, skills; Spotting translation problems; Sources of information; Skills deficits, errors) bez jasnych odniesień do Task Segment Framework. Analiza procesu idzie w parze z oceną całościową jakości tłumaczeń wyrażoną w procentach i opartą o błędy w produkcji przez trzech oceniających. Grafy procesu przedstawione jako wizualizacja nie są opisane i omówione przez Autorkę, a czasem Autorka nie uprzedza o nich w tekście rozprawy. W efekcie mogą być zupełnie nieczytelne dla osób nie zaznajomionych z formatem wizualizacji – s. 242 *Figure 7-4. Process graph for task 1 by trainee TRAN 2 (source: Inputlog)*. Nawet dla tych zaznajomionych, tajemnicą pozostaje *Figure 7-36. Process graph for task 2 (part 2) by trainee TEPIS 2 (source: Inputlog)*. Nie rozumiem czemu miały służyć szczegółowe opisy pozyskanych danych oprócz uświadomienia różnic indywidualnych pomiędzy uczestnikami. Znacznie bardziej korzystne dla naukowego wnioskowania byłoby wyselekcjonowanie reprezentatywnych procesów do analizy, aby odbiorca nie utonął w mnogości opisów danych ilościowych i jakościowych. Szkoda, że po

prezentacji opisowego studium wielokrotnych przypadków (*multiple case study*) w rozdziale zabrakło podsumowania wniosków wynikających z tak szczegółowej analizy tak różnorodnych danych. W przedstawionych analizach ocen całościowych mamy trzech oceniających. W opisie badania na s. 158 mowa o czterech oceniających („process examination is supplemented with the results of assessment of full translations, done by myself, another sworn translator and two lawyers”). Czytelnik nie ma informacji o kryteriach oceny i otrzymuje ocenę w procentach. Tym razem wydaje się, że Autorka zapomniała o pytaniach badawczych, na które odpowiedzi miały dostarczyć dane procesowe – brakuje podsumowania. Z drugiej strony rozumiem, że podsumowanie i wyciągnięcie wniosków z tak różnorodnie i detalicznie opisanych procesów może być dużym wyzwaniem.

Rozdział ósmy

Analiza wyników ankiet pokazuje, że Kandydatka do stopnia doktora potrafi dokonać analizy zakończonej raportem wyników, które są opracowane pod kątem pytań badawczych. Nie mogłam doszukać się informacji o tym ilu respondentów wypełniło ankietę. Klasyfikacja stylu pracy tłumacza jest interesująca, tak jak i próba zbadania powiązań pomiędzy zmiennymi za pomocą testu chi-kwadrat (X^2), a siły powiązań za pomocą współczynnika V Cramera. Analiza ilościowa odpowiedzi na pytania zamknięte wykazała umiarkowanie istotne statystycznie zależności między niektórymi zmiennymi. Nareszcie Autorka wyciąga jasne wnioski w odniesieniu do pytań badawczych. Dane zebrane w badaniu nie potwierdziły hipotezy, że wykształcenie, doświadczenie ani styl pracy uczestników kursu w istotny sposób wpływają na ich akceptację lub odrzucenie PE jako metody nauki tłumaczeń prawniczych lub jako metody pracy nad tłumaczeniem. Natomiast wyniki analiz potwierdziły, że większość uczestników kursu akceptowała PE w nauce przekładu prawniczego lub jako metodę pracy nad przekładem, nawet jeśli postrzegali wysiłek związany z PE jako duży, a poziom trudności jako porównywalny lub nawet wyższy niż w tłumaczeniu od zera. Analiza jakościowa uzupełnia i potwierdza wyniki analizy ilościowej. Rozdział ósmy oceniam zdecydowanie pozytywnie.

Rozdział dziewiąty

Autorka powraca do pytań badawczych i raportuje wyniki. Dyskusja wyników jest bardzo skrótowa. Interpretacja jest logiczna a wnioski dość wyważone. Zwłaszcza w odpowiedziach na pytania dotyczące zmian w procesie tłumaczenia – Autorka jest świadoma niskiej rzetelności niekompletnych danych, np. „Revision was not always recorded (at least not the final revision), but its importance was stressed by persons with experience in translation.” Wnioski z badania zawierają się w ostatnim stwierdzeniu, że postędyca może przyspieszyć naukę umiejętności tłumaczenia prawniczego, jeśli ktoś już posiada pewne umiejętności, ale dla początkujących tłumaczenie od zera wydaje się bardziej odpowiednie. W rozdziale dobrze by było odnieść się jeszcze do całości rozprawy i jasno zaraportować ograniczenia przeprowadzonego badania, które pokazują, że Badaczka wyciągnęła wnioski i potrafi zaproponować inne rozwiązania. W ten sposób wszyscy uczyliśmy się rozwijać warsztat badacza.

Konkluzja recenzji

Reasumując, moja ocena całości pracy jest pozytywna. Autorka postawiła sobie bardzo ambitne zadanie. Jej znajomość literatury, stanu badań i rzeczywistej praktyki jest bezsprzeczna. Wszystkie kluczowe pojęcia są omówione z ogromną dbałością o detale i w sposób bezstronny.

Świadczy to o dojrzałym, krytycznym podejściu do dostępnej wiedzy i stanu badań. Na wysoką ocenę zasługuje również umiejętność wykorzystania własnego doświadczenia, jakie posiada Autorka w zakresie wykonywania tłumaczeń prawnych i prawniczych i nauczania studentów. To czyni ją tzw. badaczem-praktykiem (*practisearcher*) i do takiej grupy należy większość badaczy przekładu.

W lekturze rozprawy brakuje mi wstępów do rozdziałów, które przygotowałyby czytelnika na zawartość rozdziałów i ich znaczenie w odniesieniu do celu pracy oraz podsumowań rozdziałów. Jest to szczególnie uciążliwe dla czytelnika w rozdziale raportującym wyniki badania. Język rozprawy jest płynny, nieliczne zdania są niejasne, a uważne przeczytanie pomoże w usunięciu usterek edytorskich.

Natomiast wskazane przeze mnie braki w opisie badania w działaniu, które przeprowadziła Kandydatka do stopnia doktora i moje zastrzeżenia do rozdziału siódmego wyrażone w niniejszej recenzji zapewne posłużą do większego rygoru metodologicznego w jej kolejnych badaniach. Stwierdzam, że rozprawa doktorska Pani mgr Anny Setkowicz-Ryszki spełnia wymogi określone w art. 187. p. 1—2 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 roku i wnoszę o dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów postępowania o nadanie jej stopnia doktora.

Dr hab. Bogusława Whyatt, prof. UAM